

авторитетом знань, постійною творчою зібраністю, наполегливістю, відповідальністю в досягненні потрібних художніх результатів при спільній роботі з солістами, у власному музичному вдосконаленні.

Список використаних джерел

1. Інюточкіна Н. Феномен піаніста-концертмейстера в вокально-інструментальному ансамблі (на прикладі австро-німецького вокального циклу ХІХ ст.). Харків, 2010. 22 с.
2. Лисюк С. Р. Наративний підхід в характеристиці стильових і стилістичних властивостей фортепіанного виконавства. Одеса, 2011. 18 с.
3. Нікітська О. Виникнення концертмейстерської спеціальності в Україні – Харків, 2000 р.
4. Нікітська О. Кафедра концертмейстерської майстерності. Харків, 1992р.
5. Склярів О. Д. Акомпанування як особливий вид фортепіанного мистецтва : стильова та фактурна специфіка. Мистецтвознавство № 12(65), 2019. С. 6-9.
6. Шендерович Є. В концертмейстерському класі : роздуми педагога. М., 1996 р.

Саморай Алла,

викладачка Комунального закладу
«Заводська дитяча мистецька школа»,

Бондаренко Тетяна,

викладачка Комунального закладу
«Заводська дитяча мистецька школа»
(м.°Заводське)

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ МИСТЕЦЬКИХ ШКІЛ НА УРОКАХ СОЛЬФЕДЖІО ТА СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Анотація. В статті висвітлено проблеми творчого розвитку учнів мистецьких шкіл. Пропонуються форми та завдання роботи для розвитку творчих та виконавських навичок учнів на уроках сольфеджіо та

спеціальності. Надані методичні рекомендації стосовно створення мелодії як виконання творчого завдання.

Ключові слова: композиція, імпровізація, творчий розвиток, завдання, творча робота.

Вітчизняні і зарубіжні методисти активно закликають до розвитку творчої діяльності учнів. Сьогодні педагоги теоретичних дисциплін та педагоги-інструменталісти дійшли спільного висновку про необхідність зближення виконавської і творчої діяльності. Здібність до творчості закладена природою в кожній дитині. Діти люблять грати в лікарів, художників, письменників. Одним більше подобається малювати чи ліпити, а іншим, за наявності музичних даних, – створювати музику. Але можливість створювати музику дещо ускладнена, оскільки для цього необхідно навчитись грати на якомусь інструменті і знати хоча б основи музичної грамоти. Тому заняття музичною творчістю і освоєння гри на музичному інструменті повинно стати єдиним процесом.

Психологічні дослідження показують, що для розвитку творчих навичок не потрібні якісь особливі здібності і що імпровізувати та створювати музичні твори можуть не лише обдаровані діти. Про важливість такої роботи говорить багато відомих учених та педагогів-музикантів, серед яких Едуард Бортнійчук [1, 2, 3].

Суть творчого процесу полягає у створенні чогось нового і цікавого. Тому навчальний процес ми маємо побудувати таким чином, щоб заняття творчістю відбувалося в комплексі з розвитком виконавських навичок. Важливим аспектом занять має стати набуття учнями теоретичних знань (ознайомлення з елементами музичної мови), слухання музики та аналіз музичних творів. Творча робота передбачає створення музики та імпровізація. Заняття з дитиною музичною творчістю (підбором на слух, композицією, імпровізацією) дає можливість прищепити любов до музики, до музичного інструмента. Музичну творчість, за визначенням В.°Подвали, можна умовно поділити на слухацьку, виконавську і композиторську [4].

Якщо першим двом типам у музичній педагогіці приділяється багато уваги на уроках, то композицією чи імпровізацією, зазвичай, педагоги майже не займаються. Звісно це призводить до однобічного розвитку дитини. Суть творчого процесу одна, хоча і відображається в різних аспектах по-різному. Вона полягає у створенні оригінального, відкритті нового шляху.

Імпровізація – це вільне музичне самовираження. Композиція – це побудова художнього твору, яка обумовлена його змістом, призначенням і характером.

Важливим елементом занять має стати набуття учнями теоретичних знань. У системі виховання музиканта особливе місце належить допотному періоду. Гру по нотах рекомендуємо починати в залежності від індивідуальності учня, від його успіхів у допотний період. Опанування нотного запису базується на одночасному вивченні двох ключів – скрипкового та басового. Бажано використання одинадцятирядкової системи навчання нотної грамоти з поступовим розширенням діапазону вгору та вниз від ноти «До» першої октави, записаної на додатковій лінійці між двома нотоносцями. Коли розпочинається вивчення нот, можна відразу ж приступити до виконання. Прищеплення дитині виконавських навичок є тривалим і комплексним процесом, в якому гра на музичному інструменті сприяє більш швидкому засвоєнню матеріалу і допомагає розвитку учня. Він має оволодіти прийомами гри *nonlegato*, *legato*, *staccato*. Для розвитку мелодичного і гармонічного слуху рекомендується проводити слухову розминку з визначенням спрямування мелодії, її руху: вгору, вниз, на певний інтервал та по звуках акордів; визначення ступенів ладу, оспівування тоніки через ввідні звуки. Розвиток гармонічного слуху пов'язаний з орієнтацією в різних тональностях, відчуттям стійких і нестійких ступенів і їх тяжінням. Учень повинен не тільки знати значення домінанти, субдомінанти, а й грати і чути гармонічні послідовності, аналізувати підібрані на слух твори.

Неодмінною умовою занять є робота над транспонуванням, гра в ансамблі та читка нот з аркуша. Вивчення нотної літератури потребує

володіння багатьма технічними прийомами гри.

Робота над створенням музики повинна будуватись за принципом поступового ускладнення матеріалу. Заняття треба починати з роботи над мелодією, яка вже ставить багато різноманітних завдань. Перш ніж давати завдання зі створення мелодій, учневі необхідно пояснити, що в мелодії повинен бути присутній певний музичний образ, який був би зрозумілий слухачу. Спочатку вивчаємо будову музичної мови: мотив, фразу, речення. Ставимо завдання: придумати різноманітні мотиви, фрази, речення, доповнення фрагментів пісень, створити закінчення мелодій, підібрати на слух уже відомі мелодії.

Далі учня знайомимо з віршованими рядками, будовою, виразністю фраз, із загальним рухом до кульмінації (підйом і спади напруження). Необхідно дати учневі поняття про контрастність, регістри, про ритмічну різноманітність. І важливо не допускати частих повторень одних і тих самих звуків, однакових зупинок у кінці фраз тощо. Можливі завдання: придумати мелодії-діалоги за характером інтонації (радість, тривога, сум); придумати мелодичні і ритмічні варіанти («перекличка», «луна»); дібрати до заданого другий голос. Найбільш вдалі мелодії будуть зразком для подальшої роботи, такої, наприклад, як написання варіацій.

Коли в учня сформоване образне музичне мислення і є навички правильного оформлення мелодії, можна починати роботу над гармонією. Учні отримують загальні відомості про закони гармонії і одразу ж на практиці знаходять їм застосування в таких завданнях як підбір спочатку баса, а потім і гармонії до заданої мелодії; створення мелодії з гармонією у вигляді тоніки, субдомінанти, домінанти, тонічного органного пункту, в жанрі колискової; створення мелодії із супроводом у жанрі маршу, вальсу, польки, пісні – на основі аналізу засобів музичної виразності, отриманих на уроках музичної літератури. У подальшому робота над мелодією, гармонією і фактурою повинна проходити паралельно.

У роботі над створенням музики варто використовувати малі музичні

форми (різного виду періоди, різновиди двохчастинної і трьох частинної форми). Особливе значення мають програмні п'єси. У роботі над створенням вокальних жанрів великої уваги потребує літературний текст. Необхідно зрозуміти настрій і зміст вірша, визначити його форму, виявити драматургію його розвитку, а саме: місця напружень і спадів, наявність кульмінації, головні слова змісту, які необхідно відчуті і виділити.

Одним із важливих засобів, які активно стимулюють розвиток творчих здібностей учнів, є навчання імпровізації на музичному інструменті. Необхідно пояснити учневі способи мелодичного розвитку: рух по діатонічних ступенях, застосування хроматичних тонів, оспівування ступенів, рух по тонах уявного акорду тощо. І саме підтримка викладача, батьків сприятиме посиленню віри дитини у свої сили, зніме почуття страху перед можливими невдачами. У подальшому імпровізація може бути одним із найулюбленіших видів творчості.

Наведемо приклади тем для творчої роботи:

- доповнення та створення закінчення частини мелодії;
- підбір на слух різних інтонаційних мотивів з 2-4 звуків;
- створення простих фраз та речень;
- діалог на музичному інструменті вчителя з учнем: «продовж мелодію», «зміни мелодію», «запитання-відповідь», «луна»;
- інтервали як загадки;
- написання мелодій на задані літературні тексти;
- підбір гармоній до народних пісень та знайомих мелодій тощо.

У процесі навчання учні отримують великий об'єм теоретичного матеріалу, який має поступово збагачувати творчі навички. Для більшості учнів складністю є оформлення нотного запису. В одноголосі в складних ритмічних будовах можуть зустрічатись труднощі з групуванням нот різної тривалості. У цьому плані необхідна допомога викладача.

Отже, граючись, діти поллюбляють щось творити, фантазувати. Вони вигадують різні історії, люблять малювати казкові образи, пейзажі тощо.

Вони здатні створювати музику різної складності, проте для цього повинні бути створені певні умови. Потрібно, щоб був музичний інструмент, а також необхідно мати відповідні знання з теорії музики, гармонії.

Список використаних джерел

1. Бортнічук°Е.°Г. Халтура чи творчість? К. : Музика, 1993. С.°13.
2. Бортнічук°Е.°Г. Фортепіано та музична творчість. Київ // *Позашкілля*. №°7, 2007.
2. Бортнічук°Е.°Г. Чи просто створити музику? Київ // *Позашкілля*. №°7, 2008.
3. Подвала°В. Створюймо музику.1-2 класи : Для фортепіано. К., 1990.

Саркісова Джемма,
КЗПСО «Дитяча мистецька школа №16»
(м.Одеса)

ОСНОВИ ВОКАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ

***Анотація.** У статті розглянуто будову і функції органів голосового апарату, визначено шляхи оволодіння вокальної технікою.*

***Ключові слова:** вокал, техніка, голосовий апарат, будова, співочі навички.*

***Постановка проблеми.** В сучасних умовах реформування національної системи освіти актуальною залишається проблема музично-естетичного, зокрема вокального, виховання дітей в закладах загальної середньої, позашкільної та початкової мистецької освіти. Для успішної вокальної діяльності учень має оволодіти основами вокальної техніки, знаннями з питань будови та функціонування голосового апарату.*

***Виклад основного матеріалу.** Як відомо, до органів дихання відноситься: ніс, рот, верхні дихальні шляхи; дихальне горло; гортань, трахея; бронхи, легені, грудна клітка; діафрагма, нижні ребра, міжреберні тачеревні м'язи.*